

Faklen Pál

Árvíztűrő tükörfúrógép

Közgazdász végzettségem dacára nem lett belőlem „igazi” közgazda, újságíróként pedig „igazi” írás helyett többnyire szerkesztői és lapkiadói munkát végeztem. Sok ismerősöm azon is értetlenkedik, hogy nem műszaki létemre 1990-ben miért éppen egy számítástechnikai folyóiratnál horgonyoztam le. Ez a kis visszatekintés néhány összefüggésre rávilágít.

Éppen 50 éve, 1959-ben érettségiztem a budapesti Eötvös József Gimnáziumban. A Hámori Miklós tanár úrtól kapott mat-fiz útravalót akkor kezdtem igazán becsülni, amikor a Közgazdaságtudományi Egyetemen a matematika vizsgáktól rettegő többség körében nekem, a középiskolai matek jelest infinitezimálisan alulról közelítő diáknak az első évfolyam anyagából alig kellett valamit tanulnom, mert a régi Reáltanoda hagyományait folytató középiskolában belekóstoltunk a halmazelméletbe, a burkolt differenciál- és integrálszámításba, a valószínűségszámításba.

Az egyetemen eleinte a gazdaságtörténet, a szociológia, a reklám, az újságírás felé orientálódtam. Később azt vettem észre, hogy érdeklődésem „leszűkül” mindarra, ami kommunikáció. Végzés után ott is maradtam szerkesztőként az egyetem lapjánál, a Közgazdásznaplónál, és a közelben voltam, amikor 1965-ben az egyetemi számítóközpont létesült. A misztikusan villogó, szobányi terjedelmű Ural-2 gép azonban nem ébresztette fel bennem a vágyat, hogy intim kapcsolat is kialakuljon közöttünk. A 60-as évek közepén az Automatikai Kutatóintézet szintén kapott egy nagygépet, és fantáziámat alaposan megmozgatta, amikor a gimnázium szomszédos reálosztályában velem együtt érettségizett Szász Domokos arról számolt be, hogy friss diplomás matematikusként bridzsezni tanítja a mainframe-et.

1967-ben a Figyelőhöz kerültem. Garam József főszerkesztő egy idő után megtapasztalta, hogy a lap anyagainak határidőre történő elkészítése szempontjából jobb, ha a szerkesztőség lemond írói munkásságomról. Ehelyett a tördelőszerkesztői, később az olvasószerkesztői feladatot bízta rám. A Figyelőnél töltött 10 év alatt így rengeteg hazai és külföldi szaklaphoz, tanulmányhoz, forrásanyaghoz jutottam hozzá a szűkebb értelemben vett közgazdasági profilon túl is. Rendszeresen olvastam például az 1966-tól megjelent Információ-Elektronika című folyóiratot, majd a KSH havi lapjaként éppen 40 évvel ezelőtt alapított Számítástechnikát. Informatikai ismereteim ekkor azonban még meglehetősen elméleti jellegűek, közvetlen számítógépes tapasztalat nélküliek voltak.

Bárki életében akadhat olyan kaland, melyről előre tudhatja, hogy nem lesz hosszú életű, de elég izgalmasnak ígérkezik ahhoz, hogy utólag se bánja meg. Ilyen volt számomra 1978–1980 között az Idegenforgalmi Tájékoztató Szolgálat vezetése. Ellátni az ország turisztikai ágazatát tájékoztató anyagokkal, prospektusokkal, plakátokkal, filmekkel; szervezni a külföldi vásárokon való idegenforgalmi részvételt és sok más rendezvényt. Ekkora lehetőséget nem szabad elszalasztani. Mellesleg ott is volt

számítástechnikai feladat, mindenek előtt a 13 ezer címet tartalmazó terjesztési adatbázis R-20-as számítógépre vitele kötegelte feldolgozásban. Sokkal szívesebben emlékszem azonban a véletlenül nálam landolt IBM MC 82-es íróautomatára, amely a Hollerith lyukkártyával azonos méretű mágneslapokon tárolt szövegvariánsokat és címadatokat lenyűgöző sebességgel kombinálta egyedi levelekké.

Az ITSZ megszüntetése után 9 éven át a Pallas Lapkiadó Vállalat vezetője, Siklósi Norbert látott el változatos informatikai feladatokkal. Az általam vezetett főosztályon egy Kodex 2000 szövegszerkesztő keltette a számítógép illúzióját. Nagyon szerettem rajta dolgozni, a programot és a bevitt adatokat 5.25"-ös floppyn tároló gépből csak a más rendszerekkel való kompatibilitást hiányoltam. 1984-ben a Pallas leányvállalataként megalakult a Delta Szaklapkiadó, és elvállaltam annak vezetését. Egy évig tartó erőltetett menetben a MTESZ szaklapjainak kiadásán túl sok új kezdeményezésünk volt. Helyettesem, Futász Dezső elindította a Mikrovilág című számítástechnikai lapot. Én megegyeztem a német Vogel Verlaggal, hogy a Kovács Győző által 1983-ban alapított és akkor éppen általunk kiadott Mikroszámítógép Magazinból legyen a Chip magyar változata, de a lapgazda Neumann János Számítógéptudományi Társaság nem adta rá áldását. A Delta Szaklapkiadótól 1985-ben távozva Futász Dezső létrehozta a Computerworld céget, majd 1986-ban a KSH lapjának átalakításával a CW-Számítástechnikát, én pedig főszerkesztő-helyettes lettem a Műszaki Élet utódlapjánál, mely végül a Delta-Impulzus nevet vette fel.

Flörtjeim a számítástechnikával eddig tulajdonképpen bármilyen lapkiadási tevékenységhez illettek volna. A különleges kapcsolat 1986–1990 között alakult ki. A Vogel Verlaggal és a német Chip főszerkesztőjével jól együttműködtünk, rendszeresen meghívtak konferenciáikra Würzburgba, és az év számítógépének megszavazásában éveken át a Delta-Impulzus szerkesztősége adta a magyarországi voksot. A szakmai háttországot munkatársunk, Kis János számítástechnikai guru testesítette meg, és egyéb informatikai ügyekben is főleg rá támaszkodtunk. Egyik beruházásunk, az ITEX fényszedő rendszer használatba vétele nem jutott el a végső fázisig, de nagyon sokat tanultunk az előkészületekből. Sikeresebb volt a Digitart Stúdió, Szentgyörgyi Tibor főszerkesztő szívügye, amihez a Soros Alapítványtól 1988-ban pályázat révén kaptunk számítógépes grafikai eszközökre fordítható 20 ezer dollárt. Vehettünk volna egy komplett Macintosh rendszert, de mi inkább 5 darab IBM-kompatibilis PC (és különböző grafikus perifériák) beszerzését választottuk, hogy egyszerre többen tudjanak odaülni a gépekhez.

A számítógépek lelkivilágához közelítve először talán a Paintbrush pixelgrafikus program, a képpontok akár egyenkénti módosításának lehetősége ragadott magával. Másik nagy élményem a villogó kurzorhoz beírandó parancsok helyett a fájlkezelés áttekinthető módját kínáló Norton Commander volt. Utána jött a vektorgrafikus Artline és az egész GEM család, majd a Ventura kiadványszerkesztő. A számítógép működési logikáját lenyűgözően érdekesnek találtam.

A szerkesztőség azonban nem sokáig élvezhette a kollektív „elgépiesedést”, mert 1989-ben a MTESZ vezetői úgy döntöttek, hogy megszüntetik a Delta-Impulzust. Fel sem kínálták a lehetőséget, hogy a lap munkatársai maguk próbálhassák meg életben tartani

a műszaki-tudományos ismeretterjesztés nagy múltú lapját. Viszont korrekt módon kifizették a felmondással járó féléves végkielégítést, ami az én esetemben kb. 200 ezer forintot jelentett, és megvehettem belőle életem első privát PC-jét, egy 286-os AT-t.

A Vogel Verlag nem adta fel a magyar Chip kiadásának tervét, csak az előzmények alapján már nem egy meglévő lapra alapozva, hanem „zöldmezős” beruházással. Szóba került, hogy vállaljam el ezt a feladatot, de akkor én még nagyon bíztam a Delta-Impulzus jövőjében. Végül 1989-ben Ivanov Péter vezetésével megjelent a magyar Chip, 1990-ben pedig a Computer Persönlich hazai mutációja, a Computer Panoráma, melyet G. Kocsis Kristóf szerkesztett, miután hozzám hasonlóan a Delta-Impulzustól megkapta a „szabadságlevelet”.

A Delta-Impulzus újraélesztése 1990 elején már reménytelennek tűnt, viszont megcsillant egy új lehetőség. Az NJSZT gazdálkodásába a Mikroszámítógép Magazin várható vesztesége nem fért bele, rolólehúzás helyett azonban eladták a lapot a Cédus Rt-nek. A Cédus vezetője, Vékony Tamás az anyagi konzekvenciák vállalása mellett aktív kreatív közreműködőként is részt vett a lap piacképesé formálásában. A koncepció kidolgozását és a főszerkesztői posztot rám bízta, és néhány hónapnyi intenzív közös munka eredményeként a MikroMagazin 1990 júniusától Alaplap címmel, úttörő újítások egész sorával jelent meg. (Floppymelléklet, közkinccs programok, a lap terjedelmének egyharmadát kitevő hónap témája, új rovatok stb.)

Belecsöppenne a számítástechnika sűrűjébe, amit megtanultam, arról időnként írtam is az Alaplapban, de igyekeztem elkerülni a Peter-törvény inkompetencia-zónáit. Természetesen a számítógépes kiadványszerkesztéshez kapcsolódó területek álltak igazán közel hozzám. Furcsa közönségsikert azzal a kétszavas zagyvasággal arattam, amelyet az összes magyar ékezetes betű tömör és memorizálható megjelenítésére komponáltam a kódtáblákkal (azóta is) küszködő programok teszteléséhez. Ez a sokáig lappangva terjedő szöveg az „árvíztűrő tükörfúrógép” volt.

Két évvel az Alaplappá alakulás után a fennmaradásáért küzdő Cédus Rt eladta a lapot az IDG-nek. Egy év múlva, 1993 végén az IDG deklaráta, hogy beolvasztotta az Alaplapot a PC World-be, de az Alaplap csapata ezt másképp gondolta, és inkább az 1994 januárjától Új Alaplap néven megjelenő „új” lapnál folytatta. A kiadói feladatok ellátásra létrehoztuk az Új Alaplap Kiadói Kft-t.

Az Új Alaplap 1996-ig maradt a legnagyobb példányszámú magyar számítástechnikai folyóirat, ekkor sikerült csak a Chip magazinnak megelőznie. Tőkeerős kiadói háttér hiányában az Új Alaplap ezt követően fokozatosan hátrányba került, végül a hirdetési piac 1998-tól bekövetkezett szűkülése és átrendeződése miatt adóssága annyira felhalmozódott, hogy 2002-ben már csak egyetlen szám megjelentetésére futotta. A hitelezők által elindított felszámolási eljárás 2008-ban végül egyezséggel zárult, de a régi profil folytatására nem sok esély látszik. A 20 évig működő, kalandos történetű lapban megjelent értékes anyagok digitális archívumát azonban sokan fogadnák örömmel, elkészítéséhez hozzá is kezdtünk. Időpontot nem ígérek.

(Megjelent 2010-ben a Libra Szoftver „Egyidősen az iparággal” című jubileumi kiadványban, az IT-Business Publishing gondozásában.)